

A sztrájtörő

Elvis Blei kövérkés kezét dörzsölgette.

- Önellátás, ez a fő dolog - mondta. Kényszeredetten mosolygott, miközben tüzet adott Steven Lamoraknak, a Föld-lakónak. Sima arcán, messze ülő, kis szemeiben nyugtalanság tükröződött.

Lamorak elismerően pöfékelt, és keresztbe rakta hosszú lábait. Haja deres volt, állkapcsa széles, erős.

- Itteni termésű? - kérdezte kritikus szemmel nézegetve a cigarettát. Igyekezett leplezni Blei feszült magatartása miatti zavarát.

- Természetesen - válaszolta Blei.

- Csodálom - jegyezte meg Lamorak hogy az önök kis világában efféle fényűzési cikkek gyártására is jut hely.

Lamorak visszaemlékezett arra, amikor az úrhajó videolemezén először pillantotta meg az Elsevere-t, Néhány száz mérföld átmérőjű, egyenetlen felszínű, levegőtlen kisbolygó volt - nem egyéb, mint egy porszürke, durva sziklatömb, amely tompán csillogott a 200 millió mérföld messzeségben lévő napja fényében. Az egyetlen, mérföldnél nagyobb átmérőjű égitest volt, amely e nap körül keringett, s az emberek, íme, még ebbe a miniatűr világba is beleásták magukat, társadalmat hoztak benne létre. És ő, mint szociológus, azért jött ide, hogy tanulmányozza ezt a bolygót, megnézze, hogyan sikerült az emberiségnek beleilleszkednie ebbe a furcsa, különleges kis világba.

Blei udvarias, merev mosolya kissé felengedett.

- Nem olyan kis világ ez a miénk, dr. Lamorak! Ön kétdimenziós mérce alapján ítél. Az Elsevere felszíne valóban csak háromnegyede New York államénak, de ez lényegtelen. Gondolja meg, hogy az Elsevere egész belsejét elfoglalhatnánk, ha akarnánk. Egy ötven mérföld átmérőjű gömb úrtartalma jóval több, mint félmillió köbmérföld. Ha az egész Elsevere-t benépesítenénk egymástól ötven láb távolságra lévő szintekkel, a kisbolygón belüli összfelszín ötvenhatmillió négyzetmérföld volna, ami megfelel a Föld teljes szárazfölddel borított felületének. És ebből, doktor úr, egy talpalatnyit sem hagynánk kihasználatlanul.

- Úristen! - mondta Lamorak, és egy pillanatra mereven bámult maga elé. - Önnek tökéletesen igaza van! Furcsa, hogy erre sosem gondoltam. De hát az Elsevere az egyetlen teljesen kihasznált kisbolygó az egész galaktikában. Ezért, ahogy ön figyelmeztetett rá, mi nem tudunk szabadulni attól, hogy ne kétdimenziós területekben gondolkozzunk. Most még inkább örülök annak, hogy az önök Tanácsa olyan készséges volt, és szabad kezet adott nekem vizsgálódásaim terén.

Blei erre görcsösen bólintott.

Lamorak enyhén ráncolta homlokát. „Úgy viselkedik, mintha azt kívánná, bárcsak ne jöttem volna ide - gondolta magában. - Itt valami nincs rendben.”

- Persze - mondta Blei -, sokkal kisebbek vagyunk, mint amekkorák valójában lehetnénk. Az Elsevere-nek még csupán a kisebb részét vajtuk ki és foglaltuk el. És nem is óhajtunk túlságosan terjeszkedni, legfeljebb nagyon lassan. Az álggravitációs gépeink meg a napenergia-konverterjeink kapacitása bizonyos mértékig korlátoz minket.

- Értem. De mondja csak, Blei tanácsos úr, ezt pusztán kíváncsiságból kérdezem, nem mintha a vizsgálódásaim szempontjából elsőrendű fontossága volna... megnézhetném először az önök mezőgazdasági és állattenyésztési szintjeit? Lenyűgöz a gondolat, hogy egy kisbolygó belsejében búzaföldeket és csordákat lehet találni.

- A csordát az önök mércéjével mérve kicsinek fogja találni, s búzát sem termesztünk sokat. Ennél sokkal nagyobb az élesztőtermelésünk. De azért búzát is tudok majd mutatni önnek. Meg némi gyapotot és dohányt. Sőt még gyümölcsfákat is.

- Csodálatos! Ez valóban önellátás, ahogy Ön mondja. Önök, gondolom, mindent recirkuláltatnak.

Lamorak éles szemét nem kerülte el, hogy Blei erre az utolsó megjegyzésére összerezzen. Az elsevere-i szeme úgy összeszűkül, hogy arckifejezéséből semmit se lehetett kiolvasni.

- Igen - válaszolta -, mindent recirkulálnunk kell. A levegőt, a vizet, az élelmet, az ásványokat, mindent, amit csak felhasználunk, vissza kell állítanunk eredeti állapotába. Minden hulladékot nyersanyaggá alakítunk vissza. Csak energiára van szükségünk, s ebből van elég. Persze, nem tudunk százszázalékos hatásfokkal dolgozni, egy bizonyos veszteséggel mindig számolnunk kell. Évente importálunk egy kis mennyiségű vizet, s ha szükségleteink növekedni fognak, esetleg némi szenet és oxigént is importálnunk kell majd.

- Mikor indulhatunk a tanulmányutunkra, Blei tanácsos úr? - kérdezte Lamorak.

Blei eddig is halvány mosolya még tovább vesztett melegségéből.

- Mihelyt tudunk, doktor úr. Előbb még bizonyos rutinszerű dolgokat el kell intéznünk.

Lamorak bólintott. Végére ért a cigarettájának, s most elnyomta.

Rutinszerű dolgok? Az előzetes levelezés során semmi ilyesféle bizonytalanságot nem tapasztalt. Az Elsevere, úgy látszott, büszke arra, hogy egyedülálló jellegzetessége magára vona a galaktika figyelmét.

- Nagyon jól tudom, hogy az önök szigorúan zárt társadalmában a jelenlétem zavart okozhat - mondta, s komoran figyelte, ahogy Blei szinte lecsap e magyarázatra, és azonnal magáévá teszi.

- Igen - mondta Blei mi egészen elkülönülünk a galaktika többi részétől. Megvannak a magunk szokásai. Minden elsevere-inék megvan a maga kiszabott, kényelmes kis helye. Egy olyan idegennek a megjelenése, aki nem tartozik semmilyen meghatározott kaszthoz, nyugtalanságot kelt.

- A kasztrendszer bizonyos merevséggel jár együtt.

- Ezt elismerem - vágta rá Blei ugyanakkor önbizalmat is ébreszt az emberekben. Szigorú szabályaink vannak a kasztokon belüli házasságra és a foglalkozási ágak örökletességére. Minden férfi, asszony és gyerek tudja, hol a helye, nem ellenkezik, s így befogadják a társadalomba. Ezért aztán nálunk az idegbaj vagy az elmebaj gyakorlatilag ismeretlen fogalom.

- És nincsenek is olyanok, akik nem tudnak beilleszkedni? - tudakolta Lamorak.

Blei ajka úgy mozdult meg, mintha nemet akarna mondani, de aztán hirtelen összeszorította a száját, s hallgatott. Homlokán a ráncok elmélyültek.

- Majd intézkedem a tanulmányút dolgában, doktor úr - mondta végül. - Addig is, gondolom, jól fog esni önnek, ha kissé kipihen magát, és alszik egyet.

Mindketten felálltak, és kimentek a szobából. Blei az ajtónál udvariasan maga elé engedte a földlakót.

Lamorakot nyugtalanította, hogy a Blei tanácsossal folytatott beszélgetésből kiértődött: itt valamilyen válságos helyzet állt elő.

Az újság csak elmélyítette ezt az érzését. Mielőtt lefeküdt, gondosan elolvasta az újságot, de előbb csak a szakember érdeklődésével. Az újság szintetikus papírra nyomtatott nyolcoldalas napilap volt. Egynegyed részét személyi hírek töltötték be: születések, házasságok, halálozások, csúcsteljesítmények a termelési normák terén, a lakható űrtartalom (nem terület, hanem háromdimenziós körzetek) bővülése. A többi tudományos esszét, oktatási anyagot és szépirodalmat foglalt magába. Híreket, olyan értelemben, ahogyan azt Lamorak megszokta, újszólván semmit sem talált.

Egyetlen cikket lehetett hírnek tekinteni, amely azonban titkolózásával szinte hátborzongató volt.

Apró betűs címe így szólt: Változatlan követelések. Maga a cikk pedig csak ennyiből állt: Magatartásában tegnap óta semmiféle változás nem állt be. A Főtanácsos a második beszélgetés után közölte, hogy követelései továbbra is abszolút ésszerűtlenek, és azokat semmi körülmények közt nem lehet teljesíteni.

És aztán zárójelben, más típusú szedéssel ez a közlemény következett: A lap szerkesztősege egyetért azzal, hogy az Elsevere nem táncolhat úgy, ahogy ő fütyül, akármi történjen is.

Lamorak háromszor is elolvasta a cikket. Magatartásában. Követelései. Ahogy ő fütyül.

Kiről van szó?

Aznap éjjel Lamorak nyugtalanul aludt.

A következő napokban nem volt ideje újságot olvasni, de ez a cikk minduntalan felmerült emlékezetében.

Blei, aki tanulmányújjára többnyire elkísérte és vezette őt, egyre tartózkodóbbá vált.

A teljesen önkényesen megállapított, huszonnégy órás földi időbeosztás szerinti harmadik napon Blei egy helyen megállt, s így szólt:

- Ezen az egész szinten vegyi ipari ágazatok vannak. Ez a részleg nem érdekes...

De egy kissé túl gyorsan fordult el, s Lamorak karon ragadta.

- Mit termel ez a részleg?

- Trágyát. Egyes szerves anyagokat.

Lamorak visszatartotta; kereste, mi az, amit Blei esetleg el akar előle titkolni. Pillantása végigsiklott a távolban húzódo barázdás sziklákon és a szintek közé ékelt épületeken.

- Az ott egy magánház? - kérdezte.

Blei oda sem nézett.

- Azt hiszem - mondta Lamorak ez a legnagyobb, amit eddig láttam. Miért van ez gyári szinten? - Ez a tény már önmagában is felkeltette az érdeklődését. Lamorak ugyanis megfigyelte, hogy az Elsevere-en a lakónegyedek, a mezőgazdasági és az ipari termelés céljaira kijelölt szintek mereven el vannak választva egymástól.

Visszanézett, és elkiáltotta magát:

- Blei tanácsos úr! - A tanácsos már az ellenkező irányba indult, s Lamorak sietős léptekkel utána eredt. -

Valami baj van? - kérdezte.

- Tudom, nevetlenség - motyogta Blei. - Bocsásson meg! Valami nyugtalanít...

- Nem lassította le a lépteit.

- Talán annak az illetőnek a követelései?

Blei megtorpant.

- Mit tud ön erről?

- Csak amennyit mondtam. Ennyit olvastam az újságban.

Blei magában motyogott valamit.

- Raguznyik? - kérdezte Lamorak. - Ki az?

Blei nagyot sóhajtott.

- Azt hiszem, jobb, ha elmondom az egészet. Megalázó, felettébb kínos ügy. A Tanács úgy gondolta, hogy egykettőre lezárhatjuk, nem fogja befolyásolni az ön látogatását, s hogy önnek nem is kell tudnia róla vagy foglalkoznia vele. De most már egy hete tart. Nem tudom, mi fog történni, s így a látszólagos nyugalom ellenére is legjobb volna, ha ön eltávozna. Semmi ok nincs arra, hogy egy nem idevalósi kitegye magát a halálnak.

A földlakó hitetlenkedve elmosolyodott.

- A halálnak? Ebben az oly békés, szorgos kis világban? Ez hihetetlennek hangzik!

- Mindjárt megmagyarázom - mondta az elsevere-i tanácsos. Azt hiszem, ez lesz a legjobb. - Elfordította a fejét. - Az Elsevere-en, ahogy már említettem, mindent re- cirkulálnunk kell. Ez érthető, ugye?

- Igen.

- És ez az emberi... ürülék is magában foglalja.

- Sejtettem - mondta Lamorak,

- Desztillálás és abszorpció¹ útján vizet nyerünk belőle. Ami pedig megmarad, azt az élesztőgyártáshoz trágyának használjuk fel. Egy részét finom szerves anyagok és más melléktermékek előállítására fordítjuk. Ezek a gyárak, amelyeket itt lát, mind ezt a célt szolgálják.

- Na és? - Lamorak az Elsevere-re érve mindig kissé habozva ivott vizet, mert nagyon jól tudta, miből állítják elő. De ezt az ellenérzését hamarosan leküzdötte. Hiszen a vizet a Földön is természetes eljárásokkal, mindenféle, egyébként élvezhetetlen anyagokból nyerik.

- Igor Raguznyik - mondta Blei egyre nagyobb erőfeszítéssel - az ürülékekkel közvetlenül kapcsolatos ipari folyamatok irányítója. Ezt a beosztást az Elsevere benépesítése óta az ő családja látta el. Az eredeti telepések közé tartozott egy bizonyos Mikhail Raguznyik, és ő... ő...

- Irányította az ürülék-feldolgozást.

- Igen. Abban a házban, amely után ön érdeklődött, a Raguznyikok laknak. A bolygó legjobb, leggondosabban épített háza. Raguznyik igen sok kiváltságot élvez, amiben mi nem részesülünk. De - és itt a tanácsos hangja hirtelen szenvedélyessé vált

- arról, hogy érintkezzünk vele, szó sem lehet.

- Hogyhogy?

- Teljes társadalmi egyenlőséget kíván. Azt akarja, hogy a gyermekei együtt járjanak a mieinkkel, s hogy a feleségeink meglátogassák... Ó! - Hangja az undortól elcsuklott.

Lamoraknak eszébe jutott az újságcikk, amelynek írója még arra sem tudta rászánni magát, hogy Raguznyik nevét leírja, követeléseit részletezze.

- Tehát - jegyezte meg - önök Raguznyikot a munkája miatt kiközösítették?

- Természetesen. Emberi ürülék és... - Blei nem talált szavakat. Majd rövid szünet után valamivel nyugodtabban hozzátette: - Ezt ön, mint földlakó, azt hiszem, nem érti.

- Mint szociológus értem - válaszolta Lamorak. A régi India érinthetetlenjeire gondolt, azokra, akik hullákkal dolgoztak. És a régi Júdea kondásainak társadalmi helyzetére.

- Az Elsevere tehát nem teljesíti a követeléseket - állapította meg Lamorak.

- Nem! Soha! - tört ki Blei.

- És mi történt?

- Raguznyik azzal fenyegetőzött, hogy beszünteti a munkát.

- Más szóval: sztrájkba lép.

- Igen.

-- És ez komoly következményekkel járna?

- Az élelmünk és vizünk jó időre elegendő, ebből a szempontból az anyagok kivonása nem létszükséglet. De

¹ abszorpció: gázok oldódása folyadékban (latin)

az ürülék felgyülemlik, megfertőzi a bolygót. Mi már nemzedékek óta úgyszólván teljesen úrrá lettünk a betegségeken, s így a bacilusok okozta fertőzésekkel szemben nem vagyunk ellenállóak. Ha járvány törne ki,, és ki fog törni... százával fogunk elpusztulni.

- És Raguznyik ezt tudja?

- Hát persze.

- És gondolja, hogy ennek ellenére beváltja a fenyegetését?

- Ez az ember örült. Már is abbahagyta a munkát. Az ön ideérkezését megelőző nap óta nem dolgozza fel az ürülékét. - Blei krumpliorrával a levegőbe szimatolt, mintha már is érezné az ürülék szagát.

Lamorak gépiesen szintén szagolgatni kezdett, de semmit sem érzett.

- Most már látja - folytatta Blei miért volna okosabb, ha elutazna. Persze, nagyon-nagyon szégyelljük, hogy ezt kell javasolnunk.

- Várjon! - mondta erre Lamorak. - Egyelőre nem utazom. Ez engem szakmailag rendkívül érdekel. Beszélhetnék Raguznyikkal?

- Erről szó sem lehet - mondta Blei ijedten.

- De én szeretném megérteni a helyzetet. Az itteni társadalmi állapotok egyedülállóak, sehol sem találni párjukat. A tudomány nevében...

- Hogy érti azt, hogy beszélni vele? Videofon megtenné?

- Igen.

- Beszélek a Tanáccsal - motyogta Blei.

Nyugtalanul ültek Lamorak körül. Szigorú, méltóságteljes arckifejezésüket eltorzította az aggodalom. Blei közöttük ülve gondosan kerülte a földlakó pillantását.

Az ősz hajú, barázdált arcú, sovány nyakú Főtanácsos halk hangon mondta:

- Ha sikerül önnek, uram, meggyőződéséből eredő érvekkel rávenni őt, mi ezt örömmel fogjuk fogadni. De semmiképp se tegyen olyan kijelentést, amiből Raguznyik arra következtethetne, hogy hajlandók vagyunk engedni!

Lamorak és a Tanács közé egy fátyolszerű függöny ereszkedett le. Még ki tudta venni az egyes tanácsstagok arcát, de figyelmét most hirtelen az előtte lévő vevőre fordította. A vevő felizzott. Egy fej jelent meg rajta természetes színekben, élethűen. Egy erős vonású, fekete fej, kissé borostás, erős állal, elszántan összeszorított vastag, vörös ajakkal.

- Kicsoda maga? - kérdezte gyanakvón.

- A nevem Stephen Lamorak - válaszolta. - Földlakó vagyok.

- Tehát nem idevalósi.

- Nem. Csak látogatóban vagyok itt, az Elsevere-en. Ön Raguznyik?

- Igor Raguznyik, szolgálatára... - felelte gúnyosan a férfi. - Csak most persze nem teljesítek szolgálatot, s nem is fogok, amíg a családommal és jómagammal nem bánnak emberi módon.

- És tudja, hogy milyen veszélybe sodorja ezzel az Elsevere-t? Hogy itt esetleg járványos betegség lép fel?

- Ha megadják emberi jogaimat, a helyzet huszonnégy órán belül normálissá válhat. Nekik kell változtatniuk álláspontjukon.

- Ön tanult ember módjára beszél, Raguznyik.

- Tényleg?

- Úgy tudom, ön itt minden kényelemben részesül. Jobb lakása, ruhája és élelme van, mint bárki másnak az Elsevere-en. A gyerekei a legjobb nevelést kapják.

- Ez igaz. De mindezt szervogépek útján. És árva lánygyerekeket küldenek hozzánk, hogy felneveljük és feleségül vegyük őket. És a márványosságtól fiatalon meghalnak. Miért? - Hangja hirtelen szenvedélyessé vált.

- Miért kell nekünk kiközösítettségben élnünk, mintha szörnyetegek volnánk, mintha emberi lények nem is jöhetnének a közelünkbe? Hát mi nem vagyunk ugyanolyan emberi lények, mint a többiek, nincsenek ugyanolyan szükségleteink, vággyaink, érzelmeink, mint másoknak? Nem végzünk-e tisztességes és hasznos munkát?

Lamorak mögött mély sóhajok hangzottak fel. Raguznyik is meghallotta őket, s felemelte hangját:

- Látom ott hátul a Tanács tagjait! Feleljenek! Nem tisztességes és hasznos a munkám? Hiszen a maguk ürülékéből a maguk számára csinállok élelmet! Vagy tán rosszabb az az ember, aki megtisztítja a bomlási termékeket, mint az, aki létrehozza őket? ide figyeljenek, tanácsos uraim... én nem adom be a derekam! Pusztuljon el a betegségektől az egész Elsevere, ha kell, pusztuljak el én is, meg a fiam, de nem adom be a derekam! A családomnak jobb lesz, ha meghal, mint ha így él...

- De hát ön születésétől kezdve ezt az életet élte! - vágott szavába Lamorak.

- És aztán?

- Bizonyára hozzászólt már.

- Soha. Legfeljebb beletörődtem. Az apám beletörődött, s én is egy időre. De figyeltem a fiamat, az egyetlen fiamat, hogy nincs egy játszótársa. Mi a bátyámmal kelten voltunk, de a fiamnak nem lesz soha senkije, s így most már nem törődöm bele. Elegendem van az Elsevere-ből, s elegendem van a beszédből!

A vevő elsötétült.

A Főtanácsos elsápadt, szinte egyik percről a másikra megöregedett. Csak ő és Blei maradtak itt Lamorakkal.

- Ez az ember megháborodott - mondta a Főtanácsos. - Nem tudom, hogyan lehetne őt kényszeríteni.

Egy pohár bor állt mellette az asztalon; ahogy ajkához emelte, néhány csepp kicsordult belőle, és bíbor foltokat festett fehér nadrágjára.

- De hát valóban olyan ésszerűtlenek a követelései? - firtatta Lamorak. - Miért ne lehetne őt befogadni a társadalomba?

Blei szemében egy másodpercre haragos fény villant fel.

- Egy ürülékkel foglalkozó embert? - Aztán vállat vont. - Ön a Földről jön.

Lamorak önkéntelenül is egy másik kiközösített emberre gondolt. Al Cappnak, a középkori karikaturistának egyik klasszikus alakjára. Akit többek közt a „piszkos munkák szakemberének” neveztek.

- Raguznyik ténylegesen ürülékkel dolgozik? - kérdezte. - Úgy értem, hogy fizikailag is érintkezésbe kerül vele? Gondolom, mindent önműködő gépek végeznek,

- Természetesen - mondta a Főtanácsos.

- Hát akkor mi tulajdonképpen Raguznyik feladata?

- Kézze beállítja a különféle szerkezeteket, amelyek a gépezet megfelelő működését biztosítják. Javítások céljából elmozdítja helyükről az egységeket. A napszaknak megfelelően megváltoztatja a működési arányokat. A kereslethez képest fokozza vagy csökkenti a végterméket. Ha volna helyünk rá - tette hozzá szomorúan hogy tízszer ilyen bonyolult gépezetet állítsunk be, mindezt önműködően el lehetne végeztetni, ez azonban felesleges tékozlás volna...

- De hát - erősködött Lamorak - Raguznyik így sem csinál egyebet, mint megnyom egy-egy gombot, bekapcsolja itt vagy ott az áramot, és így tovább!

- Igen.

- Akkor ez a munka semmiben sem különbözik a többi elsevere-i munkájától.

- Ön ezt nem érti - mondta mereven Blei.

- És ezért kockáztatná ön a gyerekei életét?

- Nincs más választásunk - felelte Blei. Hangja olyan gyötrelmről árulkodott, amely meggyőzte Lamorakot, hogy ez a helyzet kényszerítés a számára, de valóban nincs más választása.

Lamorak utálkozva vállat vont.

- Akkor küldjenek ki sztrájkőröket! Kényszerítsék őt!

- De hogyan? - kérdezte a Főtanácsos. - Ki nyúlna hozzá, ki menne a közelébe? Ha meg távolról felrobbantanánk, mit segítene ez rajtunk?

- Tudná kezelni azt a gépezetet? - kérdezte elgondolkodva Lamorak.

A Főtanácsos talpra ugrott.

- Én?! - üvöltötte.

- Nem ön személy szerint! - kiáltotta Lamorak, - Általánosságban értettem. Meg tudná-e valaki tanulni, miképpen kell Raguznyik gépelt kezelni?

A Főtanácsos lassanként lecsillapodott.

- Biztosan vannak róla kézikönyveink, bár én ilyesmivel sohasem foglalkoztam, ezt elhiheti nekem!

- Hát akkor nem akadna valaki, aki megtanulná a gépek kezelését, és helyettesítené Raguznyikot, amíg be nem adja a derekát?

- Ki vállalná ezt? - kérdezte Blei. - Én semmi esetre sem!

Lamorakban egy pillanatra fölrémlettek a csaknem ugyanilyen erős földi tabuk. Emberevésre, vérfertőzésre, jámbor emberek istenkáromlására gondolt.

- De bizonyára történt gondoskodás arra az esetre, ha Raguznyik munkaterületén valamiért megszakadna a munka. Ha például meghalna.

- Akkor automatikusan a fia vagy a legközelebbi rokona lépne a helyébe - válaszolta Blei.

- És mi történne, ha nem volna felnőtt rokona? Ha mondjuk az egész család egyszerre meghalna?

- Ilyesmi sohasem fordult elő, és nem is fog.

- Ha ilyen veszély fenyegetne - tette hozzá a Főtanácsos akkor talán odaküldenénk egy-két csecsemőt

Raguznyiknak, hogy nevelje fel és tanítsa be őket a mesterségre.

- Értem. És hogyan választanák ki a csecsemőket?

- Gyerekágyban meghalt anyák csecsemői közül választanánk, ugyanúgy, ahogy a Raguznyikok feleségeit kiválasztjuk.

- Akkor válasszanak most egy helyettest sorsolás útján! - javasolta Lamorak.

- Nem! Erről szó sem lehet! - kiáltotta a Főtanácsos. - Hogy mondhat ilyet? Ha kiválasztunk egy csecsemőt, akkor azt erre az életre nevelik fel, más életet nem is ismer. De most egy felnőttet kellene választani, és alávetni őt a Raguznyik-sorsnak. Nem, dr. Lamorak, mi nem vagyunk sem szörnyetegek, sem elvetemült vadállatok!

„Nincs értelme - gondolta Lamorak reményt veszítve. - Nincs értelme, hacsak...”

De ezzel a „ha csak”-kal egyelőre nem mert szembenézni.

Aznap éjszaka Lamorak nemigen hunyta le a szemét. Raguznyik csak a legelemibb emberi jogokat követelte magának. De vele szemben állt harmincezer elsevere-i, halálos veszedelemben.

Az egyik oldalon harmincezer ember jóléte, a másikon egyetlen család jogos követelése. Lehet-e azt állítani, hogy az a harmincezer ember, aki ilyen igazságtalan magatartást tanúsít, halált érdemel? Milyen mérce szerint igazságtalanok? A földi vagy az elsevere-i mérce szerint? És ő, Lamorak milyen jogon ítélkezik felettük?

És Raguznyik? Raguznyik hagyná, hogy harmincezen meghaljanak, köztük olyan férfiak és nők, akik csupán tudomásul veszik azt a társadalmi rendszert, amelynek elfogadására tanították őket, és amelyen, még ha akarnának, sem tudnának változtatni. És köztük olyan gyerekek, akiknek az egészhez semmi közük.

Az egyik oldalon harmincezer ember, a másikon egyetlen család.

Lamorak szinte kétségbeesett lelkiállapotában elhatározásra jutott. Reggel felhívta a Főtanácsost.

- Ha sikerül, uram, találnia egy helyettest, Raguznyik majd belátja, hogy nincs reménye a számára kedvező döntés kicsikarására, s akkor felveszi a munkát.

- Senki sem vállalja a helyettesítést — sóhajtott fel a Főtanácsos —, ezt már mondtam önnek.

- Az elsevere-iek közt senki, de én nem vagyok elsevere-i. Nekem ez a munka olyan, mint a többi. Én vállalom.

Izgatottak voltak, sokkal izgatottabbak, mint maga Lamorak. Tízszer is megkérdezték, komolyan gondolj a-e. Lamorak aznap nem borotválkozott, rosszul érezte magát.

- Persze, hogy komolyan gondolom. És ha Raguznyik a jövőben bármikor ugyanezzel próbálkoznék, önök mindig szerezhetnek helyettest. Ez a tabu egyetlen más bolygón sem létezik, s kellő fizetségért annyi helyettest fognak találni, amennyit csak akarnak.

Csúnyán kijátszott egy brutálisan kizsákmányolt embert. Ezt nagyon jól tudta. „De - mentegette magát kétségbeesetten - a kiközösítéstől eltekintve nagyon jól bánnak vele. Nagyon jól...”

Kézikönyveket kapott, hat óra hosszat olvasgatta Őket. Kérdéseket hiába tett volna fel. Az elsevere-iek közt senki sem tudott többet e munkáról, mint amennyi a kézikönyvekben állt. És már az egyes mozzanatok említésére is mindannyian elsápadtak.

- „Ha a vezérlő sziréna vöröset jelez, az A-2 galvanométernek mindig nullán kell állnia” - olvasta Lamorak. - Mi a csuda ez a vezérlő sziréna?

- Majd meglátja a jelzését - motyogta Blei, s az elsevere-iek szégyenlősen egymásra pillantottak, majd fejüket lehajtva a körmüket nézegették.

Otthagyták Őt, mielőtt még eljutott azokba a kis termekbe, amelyek a bolygójukat szolgáló Raguznyikok nemzedékeinek munkahelyei voltak. Megmagyarázták neki, merre kell fordulnia, melyik szintre kell eljutnia, de aztán megálltak, s hagyták, hogy egyedül folytassa az utat.

Figyelmesen ment végig a termeken, hogy a kézikönyv vázlatos ábrái alapján azonosítsa a műszereket és az irányítóberendezéseket.

„Itt van a vezérlő sziréna” - gondolta magában komor elégedettséggel. Valóban rajta a jelzés. A berendezésnek félkör alakú lapja volt, nyílásokra osztva, amelyek különböző esetekben különböző színekben izzottak. De hát akkor miért „sziréna”?

Fogalma sem volt róla.

„Valahol - gondolta Lamorak - az ürülék felgyülemlik, nekifeszül a szerkezeteknek, a kivezetőnyílásoknak, a csővezetékeknek és lepárló berendezéseknek, várja, hogy ötven különböző célra feldolgozzák. De most csak felgyülemlik...”

Reszkető kézzel megforgatta az első kapcsolót, ahogyan azt a kézikönyv az „Indításra vonatkozó utasításban” mondta, a padlón és a falakon át halk zümmögés hallatszott. Lamorak megnyomott egy gombot, mire kigyulladt a villany.

Minden lépésnél a kézikönyvbe pillantott, noha már kívülről tudta. S a termék minden lépésnél ki világosodtak, a műszertáblákon a mutatók mozgásba lendültek, a zümmögés pedig hangosabbá vált.

Valahol, a gyárak mélyén, a felgyülemlett ürüléket a készülékek a megfelelő vezetékekbe terelték.

Lamorakot elmélyedt munkájából egy jelzőberendezés vijjogása rázta fel. A távközlő berendezés szólalt meg - Lamorak ügyetlenül tapogatózva kapcsolta vételre.

Az ernyőn Raguznyik meghökkent arca bukkant fel, de aztán a hitetlenkedés és a megdöbbenés eltűnt a szeméből.

- Hát így állunk?

- Én nem vagyok elsevere-i, Raguznyik! Én nem utálom ezt a munkát.

- De mi köze ehhez? Miért avatkozik bele?

- Én a maga pártján vagyok, Raguznyik, de nem tehetek mást.

- Miért, ha az én pártomon van? A maga bolygóján is úgy bánnak az emberekkel, mint itt énvelem?

- Már nem. De ha magának igaza is van, nem feledkezhetünk meg arról a harmincezer emberről, aki az Elsevere-en él.

- Beadták volna a derekukat. Maga megfosztott az egyetlen esélyemtől!

- Nem adták volna be. És amellet magá bizonyos szempontból nézve így is győzött. Most már tudják, hogy elégedetlen a sorsával. Eddig álmukban se jutott volna eszükbe, hogy egy Raguznyik elégedetlen is lehet, hogy bajt okozhat.

- És mi van abból, ha tudják? Most már minden hasonló esetben egyszerűen egy más bolygóról való embert fognak alkalmazni.

Lamorak hevesen rázta a fejét. Ezekben az elmúlt keserves órákban mindezt végiggondolta.

- Az a tény, hogy most már tudják, hányadán áll a dolog, azt jelenti, hogy elkezdenek majd gondolkozni a maga sorsáról. Egyesek eltűnődnek, helyes-e így bánni egy emberrel. És ha más bolygóbelieket alkalmaznak, azok majd mindenfelé elterjesztik, mi a helyzet az Elsevere-en, s a galaktika közvéleménye a maga pártjára fog állni.

- És akkor?

- Akkor a helyzet javulni fog. Mire a maga fia felnő, már minden sokkal jobb lesz.

- Mire a fiam felnő - mondta lebiggyedt ajakkal Raguznyik. - Én már most kivívhattam volna. Rendben van, vesztettem. Felveszem a munkát.

Lamorak megkönnyebbült.

- Ha idejön, uram, átveheti a munkáját. Én pedig megtiszteltetésnek venném, ha kezet foghatnék önnel.

Raguznyik felkapta a fejét, szemében komor büszkeség tükröződött.

- Maga uraz engem, s kezet akar fogni velem. Menjen a dolgára, földlakó, hagyjon magamra a munkámmal! Én nem fogok magával kezet!

Lamorak ugyanazon az úton indult vissza, amelyen jött. Örült, hogy a válságnak vége, ugyanakkor mélységesen levert volt.

Egyszerre csodálkozva megtorpant. A folyosó egy része el volt kerítve, úgyhogy nem tudott továbbmenni. Körülnézett, nem lát-e más utat, de ebben a pillanatban a feje felett egy felerősített hang szólalt meg:

- Dr. Lamorak, hall engem? Itt Blei tanácsos beszél!

Lamorak felnézett. A hang valamilyen központi távközlő berendezésből jött, de Lamorak nem látta, honnan.

- Valami baj van?! - kiáltotta. - Hall engem?

- Hallom!

Lamorak ösztönösen kiáltozni kezdett:

- Valami baj van?! Itt egy torlasz áll! Talán valami bonyodalom támadt Raguznyikkal?

- Raguznyik felvette a munkát - hallatszott Blei hangja. - A válságnak vége, készüljön fel, kérem, a hazautazásra!

- Hazautazásra?

- El kell hagynia az Elsevere-t. Az űrhajó már Indulásra készen áll.

- Egy pillanat! - Lamorak e hirtelen fordulattól megzavarodott. - Még nem végeztem az adatgyűjtéssel.

- Ezen sajnos nem segíthetünk - mondta Blei. - Önt az űrhajóhoz irányítjuk, s a holmijait szervogépekkel ön után küldjük. Reméljük... reméljük...

Lamorak agyában egyszerre fény gyulladt.

- Mit remélnék?

- Reméljük, hogy nem fog megpróbálni egyetlen elsevere-ivel sem közvetlenül találkozni vagy beszélni. És

persze azt is reméljük, hogy nem fog minket kellemetlen helyzetbe hozni, s nem próbál meg a jövőben soha visszatérni az Elsevere-re. De a kollégáit szívesen látjuk, ha ránk vonatkozó adatokra volna szükségük.

- Értem - suttogta Lamorak. Tehát ő is Raguznyikká vált. Dolgozott azokkal az irányítóberendezésekkel, amelyek az ürüléket szállítják. Ezért őt is kiközösítették. Belőle is halottszállító, kondás, a piszkos munkák szakembere lett.

- Isten önnel! - mondta.

- Mielőtt elutazna - szólalt meg Blei az elsevere-i Tanács nevében szeretnék önnek köszönetét mondani a válságban nyújtott segítségéért.

- Szót sem érdemel... - válaszolta keserűen Lamorak.

(Vámosi Pál)